

K Z O M B U N I A K N A T
Z B A D A N I A

Warszawa, listopad 2010

www.cbos.pl ● sekretariat@cbos.pl

BS/158/2010

POLACY O PROWADZENIU

BIZNESU

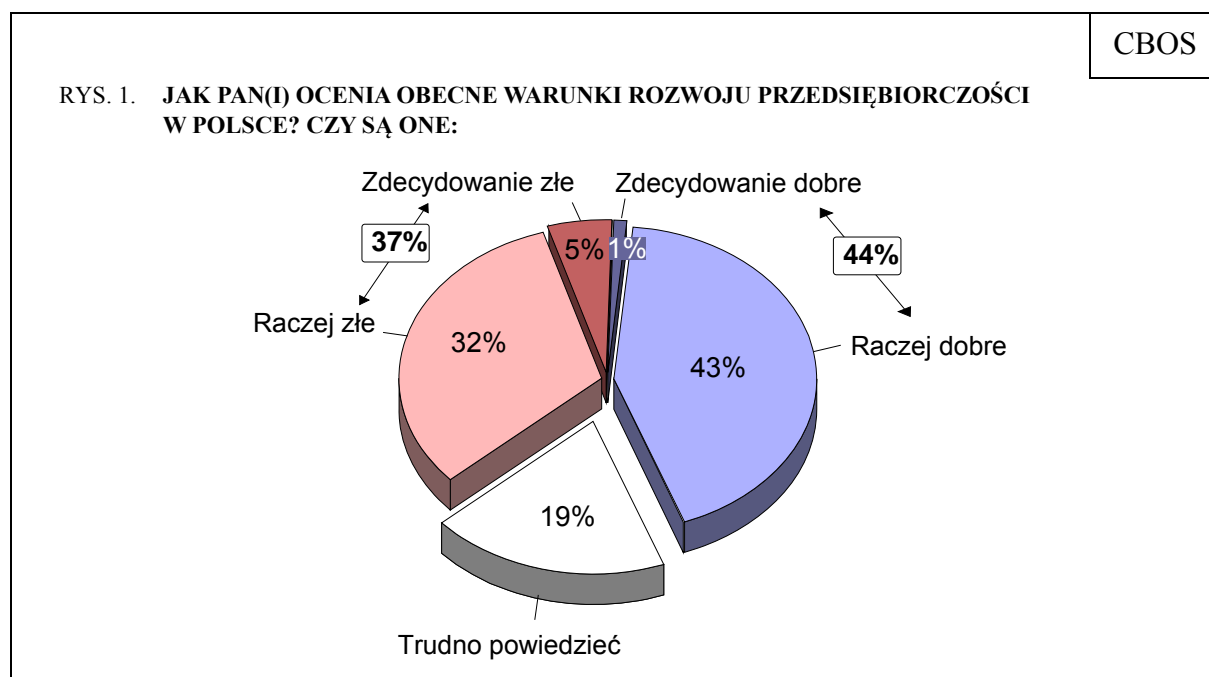
Znak jakości przyznany CBOS przez Organizację Firm Badania Opinii i Rynku
4 lutego 2010 roku

Fundacja Centrum Badania Opinii Społecznej
ul. Żurawia 4a, 00-503 Warszawa
e-mail: sekretariat@cbos.pl; info@cbos.pl
<http://www.cbos.pl>
(48 22) 629 35 69

Jakie są obecnie w Polsce warunki do prowadzenia biznesu i jak można odnieść sukces na tym polu? Co utrudnia przedsiębiorcom działanie? W jakim stopniu atrakcyjne jest prowadzenie własnej działalności gospodarczej? Problemy te poruszyliśmy w jednym z ostatnich badań¹.

OCENA WARUNKÓW PROWADZENIA BIZNESU W POLSCE

Wśród ogółu badanych przekonanie, że obecne warunki rozwoju przedsiębiorczości w Polsce są dobre, nieco przeważa nad opinią przeciwną. Oceny te kształtują się obecnie znacznie lepiej niż przed siedmioma laty. W 2003 roku² odpowiadając na to samo pytanie 30% respondentów wyrażało opinie pozytywne, a 59% negatywne³.

¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (245) przeprowadzono w dniach 7 – 13 października 2010 roku na liczącej 1035 osób reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski.

² Badanie zrealizowane przez CBOS dla Instytutu Spraw Publicznych w dniach 24 – 29 października 2003 roku na ogólnopolskiej reprezentatywnej próbie losowej osób w wieku 18 – 65 lat. Jego wyniki porównujemy z rezultatami całej próby objętej tegorocznym badaniem, gdyż obliczenie wykonane dla osób w takim samym przedziale wiekowym przyniosło wyniki niemal takie jak dla ogółu badanych (maksymalna różnica w podkategorii wyniosła 2%).

³ Patrz: Wiesława Kozek, *Zostać przedsiębiorcą? Ocena warunków prowadzenia działalności gospodarczej w Polsce*, w: *Świadomość ekonomiczna społeczeństwa i wizerunek biznesu*, pod red. Leny Kolarskiej-Bobińskiej, ISP, Warszawa 2004.

Dobre oceny w tym względzie zależą od wykształcenia. Badani z wykształceniem średnim i wyższym wystawiają je znacznie częściej niż ci, którzy są gorzej wykształceni. Z pozytywną oceną warunków rozwoju przedsiębiorczości związane jest także zadowolenie z własnej sytuacji materialnej. Respondenci określający ją jako dobrą ponad dwukrotnie częściej niż ci, którzy swoją sytuację materialną uznają za złą, pozytywnie oceniają obecne warunki rozwoju przedsiębiorczości. Na szczególną uwagę zasługuje to, że wśród najbardziej zainteresowanych, czyli tych, którzy prowadzą działalność gospodarczą na własny rachunek, dobre oceny warunków rozwoju przedsiębiorczości są częstsze niż przeciętnie wśród ogółu badanych (patrz tabele aneksowe).

Pozytywnym ocenom w tej kwestii sprzyjają także osobiste kontakty z prywatnymi przedsiębiorcami. Badani, którzy mają prywatnych przedsiębiorców w rodzinie lub w kręgu osobistych znajomych, częściej niż pozostali wyrażają pozytywne opinie o warunkach rozwoju przedsiębiorczości w Polsce.

Tabela 1

Czy w Pana(i) rodzinie lub rodzinie Pana(i) współmałżonka ktoś pracuje (pracował) na własny rachunek, zajmuje (zajmował) się inicjatywą prywatną poza rolnictwem?	Jak Pan(i) ocenia obecne warunki rozwoju przedsiębiorczości w Polsce? Czy są one:		
	dobrze	złe	Trudno powiedzieć
	w procentach		
Tak	53	35	12
Nie	39	38	23

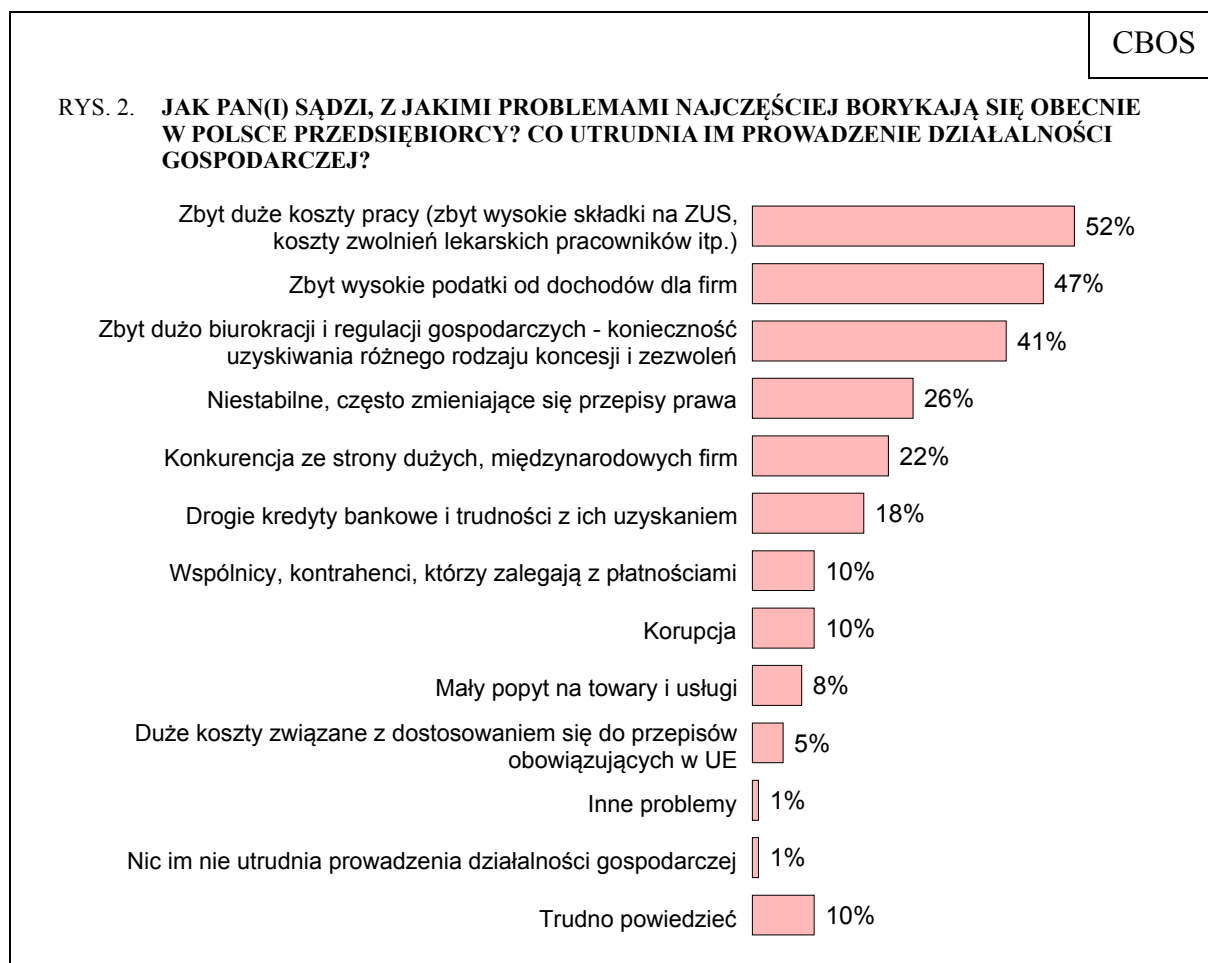
Tabela 2

Czy Pan(i) osobiście zna jakichś prywatnych przedsiębiorców czy też nie?	Jak Pan(i) ocenia obecne warunki rozwoju przedsiębiorczości w Polsce? Czy są one:		
	dobrze	złe	Trudno powiedzieć
	w procentach		
Tak	48	37	15
Nie	31	37	32

Ci, którzy w rodzinie swojej lub współmałżonka mają kogoś, kto zajmuje się bądź zajmował działalnością gospodarczą poza rolnictwem, stanowili blisko dwie piąte badanych (37%). Z kolei ponad trzy czwarte ogółu (77%) twierdzi, że zna osobiście taką osobę.

O związkach rodzinnych z prywatnymi przedsiębiorcami znacznie częściej mówią ci, którzy prowadzą własną działalność gospodarczą. Tylko co piąty z nich twierdzi, że nie ma w rodzinie nikogo takiego (patrz tabele aneksowe).

Przekonanie, że ogólne warunki rozwoju przedsiębiorczości są dobre, nie oznacza oczywiście, że badani nie zdają sobie sprawy z problemów czy utrudnień, jakie są udziałem ludzi prowadzących działalność gospodarczą. Odpowiadając na pytanie o te utrudnienia wskazywali przede wszystkim na zbyt duże koszty pracy, zbyt wysokie podatki od dochodów dla firm oraz zbyt duże bariery biurokratyczne, takie jak konieczność uzyskiwania różnego rodzaju koncesji i zezwoleń.

Procenty nie sumują się do 100, ponieważ badani mogli wskazać więcej niż jedną odpowiedź

Badani prowadzący działalność gospodarczą na własny rachunek inaczej widzą te sprawy niż ogół badanych. Przede wszystkim znacznie częściej wskazują na zbyt duże koszty pracy (71%). Również częściej niż inni mówią o drogich kredytach (29%), korupcji (19%) oraz o tym, że kontrahenci zalegają z płatnościami (20%). Rzadziej natomiast uskarżają się na konkurencję firm zagranicznych (14%), mały popyt (4%), a także na koszty dostosowania się do przepisów obowiązujących w UE (1%) – patrz tabele aneksowe.

Skłania to do wniosku, że rozpowszechnione w społeczeństwie stereotypy na temat trudności, z jakimi spotykają się osoby prowadzące własną działalność gospodarczą, nie do końca są zbieżne z rzeczywistymi problemami przedsiębiorców. Do spraw, którym potoczna opinia przydaje znaczenie większe, niż jest ono postrzegane przez samych zainteresowanych, należy np. konkurencja firm zagranicznych. Z kolei koszty pracy, zaległości płatnicze ze strony kontrahentów, trudności z uzyskaniem kredytu i zbyt duże jego koszty, a także korupcja to problemy dotkliwe dla przedsiębiorców, a przeważnie niedostrzegane przez szersze kręgi społeczne.

Porównanie tegorocznych danych z wynikami badania z 2003 roku wskazuje na pewne zmiany w postrzeganiu przez opinię publiczną trudności, na jakie natrafiają przedsiębiorcy. Obecnie częściej niż przed siedmioma laty badani akcentują zbyt duże koszty pracy. Kwestia ta znalazła się na pierwszym miejscu wśród problemów, z jakimi najczęściej borykają się przedsiębiorcy. Natomiast rzadziej niż w 2003 roku wskazywano na często zmieniające się przepisy oraz zbyt drogie kredyty bankowe i trudności z ich uzyskaniem. Prawdopodobnie w pewnym stopniu odzwierciedla to zmiany, jakie zaszły w tym zakresie, jednak należy pamiętać, że wskazywane przez badanych trudności nie w pełni pokrywają się z rzeczywistymi problemami przedsiębiorców.

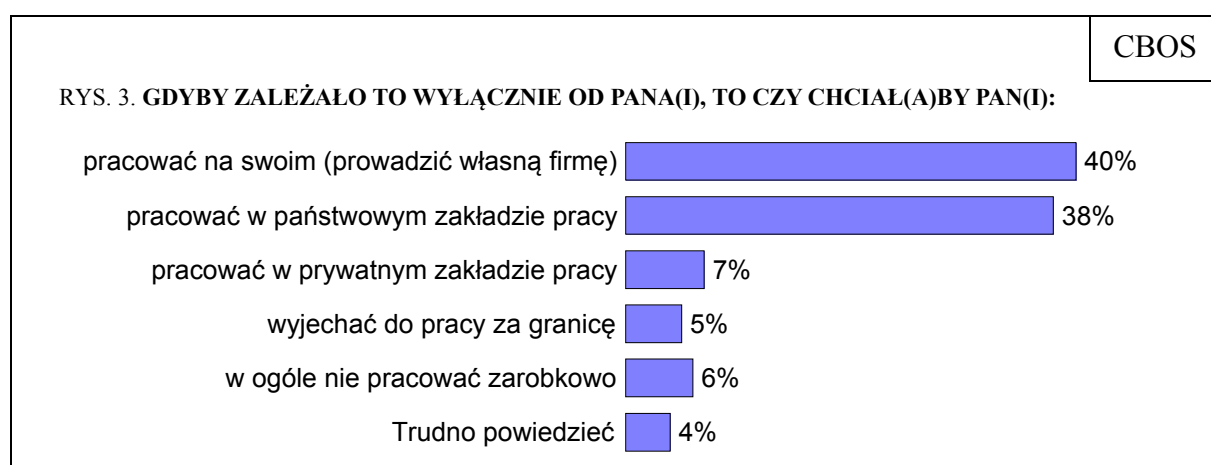
Tabela 3

Jak Pan(i) sądzi, z jakimi problemami najczęściej borykają się obecnie w Polsce przedsiębiorcy? Co utrudnia im prowadzenie działalności gospodarczej?	Wskazania respondentów według terminów badań	
	X 2003	X 2010*
	w procentach	
Zbyt duże koszty pracy (ZUS, koszty zwolnień lekarskich)	46	56
Zbyt wysokie podatki od dochodów dla firm	51	49
Zbyt dużo regulacji gospodarczych, biurokracji	40	42
Niestabilne, często zmieniające się przepisy	39	26
Konkurencja ze strony dużych, międzynarodowych firm	24	24
Drogie kredyty bankowe i trudności z ich uzyskaniem	27	19
Korupcja	15	10
Zaległości z płatnościami ze strony kontrahentów	14	11
Mały popyt na towary i usługi	13	8
Duże koszty związane z dostosowaniem się do przepisów UE	7	6

* Dane dla osób w wieku 18 – 65 lat (N=852)

ATRAKCYJNOŚĆ WŁASNEJ DZIAŁALNOŚCI GOSPODARCZEJ

Atrakcyjność prowadzenia działalności na własny rachunek badaliśmy za pomocą pytania o preferowany rodzaj aktywności zawodowej – interesowało nas, gdzie badani chcieliby pracować, mając całkowicie wolny wybór. „Praca na swoim” okazała się atrakcyjna dla 40% ankietowanych. Niemal tyle samo (38%) chciałoby pracować w państwowym zakładzie pracy, a jedynie nieliczni (7%) – w zakładzie prywatnym (ale nie własnym). Tylko dla co dwudziestego respondenta (5%) najbardziej atrakcyjny byłby wyjazd do pracy za granicę.

Preferencje Polaków w tym względzie są dość trwałe. Na ogół ulegały niewielkim zmianom od pierwszych lat transformacji. Na uwagę zasługuje jednak systematyczny spadek atrakcyjności pracy za granicą. W porównaniu z rokiem 1992 odsetek osób preferujących wyjazd do pracy za granicę zmniejszył się o ponad połowę.

Tabela 4

Gdyby zależało to wyłącznie od Pana(i), to czy chciał(a)by Pan(i):	Wskazania respondentów według terminów badań			
	1992	1993	1995	2010
	w procentach			
– pracować na swoim (prowadzić własną firmę)	34	38	43	40
– pracować w państwowym zakładzie pracy	29	33	30	38
– pracować w prywatnym zakładzie pracy	10	6	7	7
– w ogóle nie pracować zarobkowo	6	5	5	6
– wyjechać do pracy za granicę	12	10	8	5
Trudno powiedzieć	5	4	5	4

Na pracę „na swoim” częściej zdecydowałiby się mężczyźni niż kobiety, częściej też ludzie młodzi i w średnim wieku niż starsi. Natomiast praca w zakładzie państwowym odwrotnie – jest bardziej atrakcyjna dla kobiet niż mężczyzn oraz dla ludzi starszych niż w średnim wieku i młodych. Szczególnie interesująco przedstawia się zależność między preferowaniem pracy w zakładzie państwowym lub prowadzeniem własnej firmy a wiekiem. Dla osób powyżej 45 roku życia, czyli tych, których część aktywności zawodowej przypadła na okres gospodarki socjalistycznej, praca w zakładzie państwowym jest bardziej atrakcyjna niż prowadzenie prywatnej firmy. Natomiast dla osób mających mniej niż 45 lat bardziej atrakcyjne od pracy w państwowym zakładzie jest prowadzenie własnej firmy. Ponadto wśród najmłodszych (w wieku 18–24 lata) można dostrzec przełamywanie niechęci do pracy w prywatnym zakładzie, która dla nich jest znacznie atrakcyjniejsza niż dla pozostałych – niemal równie atrakcyjna jak praca w zakładzie państwowym.

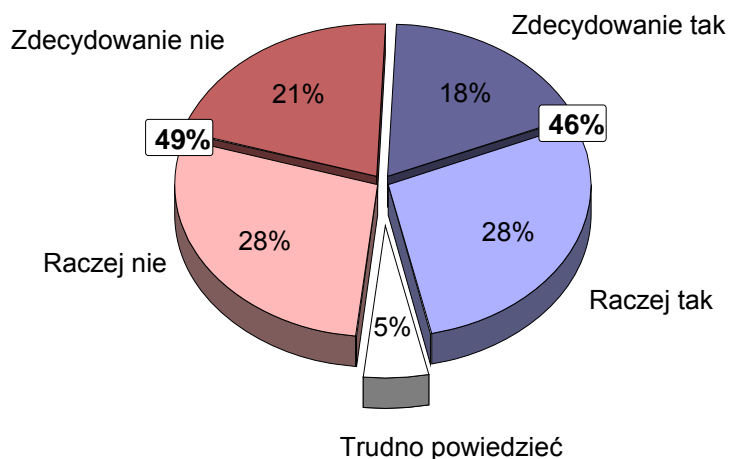
Tabela 5

Wiek	Gdyby zależało to wyłącznie od Pana(i), to czy chciał(a)by Pan(i)*:			
	pracować w prywatnym zakładzie pracy	pracować w państwowym zakładzie pracy	pracować na swoim (prowadzić własną firmę)	wyjechać do pracy za granicę
	w procentach			
18 – 24 lata	18	20	51	8
25 – 34	8	20	60	6
35 – 44	7	33	51	5
45 – 54	5	54	29	4
55 – 64	5	42	36	4
65 lat i więcej	3	54	18	1

* Pominięto odpowiedzi „w ogóle nie pracować zarobkowo” i „trudno powiedzieć”. Pełny rozkład odpowiedzi w tabeli aneksowej

Interesowało nas, jak badani oceniają swoje predyspozycje do prowadzenia biznesu. Blisko połowa (46%) uważa, że ma wystarczające doświadczenie, wiedzę i umiejętności, jednym słowem odpowiednie predyspozycje do tego, aby samodzielnie prowadzić działalność gospodarczą.

RYS. 4. CZY, PANA(I) ZDANIEM, POSIADA PAN(I) ODPOWIEDNIE PREDYSPOZYCJE (NP. WIEDZĘ, DOŚWIADCZENIE, UMIEJĘTNOŚCI), ABY PRACOWAĆ NA WŁASNY RACHUNEK, PROWADZIĆ WŁASNĄ DZIAŁALNOŚĆ GOSPODARCZĄ?

Pomijając tych, którzy już pracują na własny rachunek, swoje predyspozycje do prowadzenia takiej działalności najlepiej oceniają członkowie kadry kierowniczej i specjaliści (72%) oraz badani z wyższym wykształceniem (74%). Jako ciekawostkę można wspomnieć, że co dwunasty pracujący na własny rachunek (8%) nisko ocenia swoje talenty w tej dziedzinie.

Pozytywna ocena własnych predyspozycji do prowadzenia biznesu jest tym częstsza, im wyższy poziom wykształcenia. Biorąc zaś pod uwagę wiek, swoje możliwości w tym zakresie najlepiej oceniają osoby mające od 25 do 44 lat. Nieco lepszą samoocenę w tym względzie mają mężczyźni niż kobiety. Predyspozycje do zajmowania się biznesem badani deklarują tym częściej, im większe miasto zamieszkują (patrz tabele aneksowe).

Jak przekonanie o własnych predyspozycjach do prowadzenia działalności biznesowej przekłada się na plany życiowe?

RYS. 5. CZY W SWOICH PLANACH ŻYCIOWYCH BIERZE PAN(I) POD UWAGĘ MOŻLIWOŚĆ ROZPOCZĘCIA DZIAŁALNOŚCI NA WŁASNY RACHUNEK, A WIĘC NP. ZAŁOŻENIE WŁASNEJ FIRMY LUB PRZYSTĄPIENIE DO SPÓŁKI?

Wśród osób przekonanych, że mają predyspozycje do prowadzenia działalności gospodarczej, mniej więcej połowa już pracuje na własny rachunek albo myśli o założeniu własnej firmy w bliższej lub dalszej przyszłości. O założeniu swojej firmy myśli także co dziesiąty spośród tych, którzy uważają, że nie mają wiedzy, doświadczenia czy też umiejętności potrzebnych do prowadzenia takiej działalności.

Tabela 6

Czy, Pana(i) zdaniem, posiada Pan(i) odpowiednie predyspozycje, aby pracować na własny rachunek, prowadzić własną działalność gospodarczą?	Czy w swoich planach życiowych bierze Pan(i) pod uwagę możliwość rozpoczęcia działalności na własny rachunek, a więc np. założenie własnej firmy lub przystąpienie do spółki?				
	Już jestem właścicielem (współwłaścicielem) prywatnej firmy / udziałowcem spółki	Chcę w najbliższym czasie założyć własną firmę / myślę o założeniu własnej firmy w przyszłości	Myślałem(a)m o tym, ale się nie zdecydowałem(a)m	Nigdy o tym nie myślałem(a)m, nie biorę tego pod uwagę w swoich planach życiowych	Inne możliwości, trudno powiedzieć
w procentach					
Tak	16	32	14	29	9
Nie	0	11	9	77	3
Trudno powiedzieć	2	7	10	67	15

Podjęciu własnej działalności gospodarczej sprzyja wykształcenie. O założeniu własnej firmy w przyszłości badani myślą tym częściej, im lepiej są wykształceni. Jednocześnie im niższy poziom wykształcenia, tym częstsze deklaracje, że nie biorą tego pod uwagę w swoich planach życiowych. Odpowiedź taką wskazuje ponad połowa badanych z wykształceniem podstawowym (55%) i tylko nieco ponad jedna piąta z wyższym (22%) – patrz tabele aneksowe.

Co natomiast powstrzymuje lub zniechęca ludzi do podjęcia działalności w biznesie? Pytaliśmy o to respondentów, którzy wcześniej oświadczyli, że nie biorą tego pod uwagę w swoich planach życiowych, nigdy o tym nie myśleli lub myśleli, ale się nie zdecydowali.

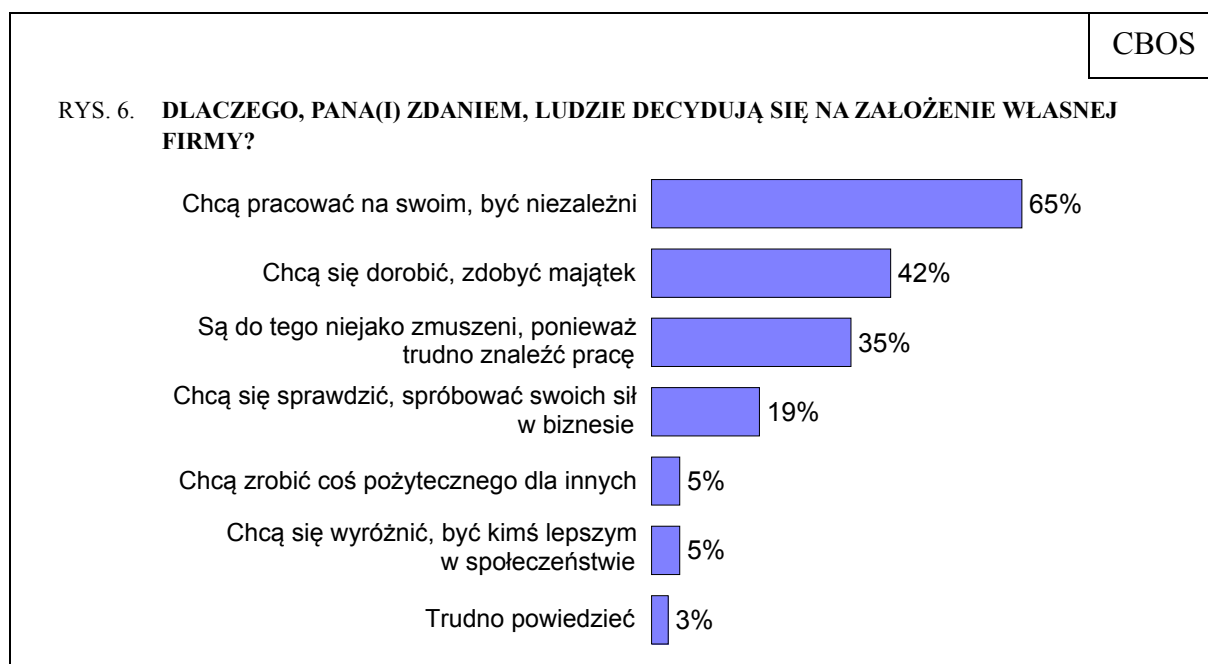
	CBOS
Dlaczego nie bierze Pan(i) pod uwagę możliwości rozpoczęcia pracy na własny rachunek lub nie zdecydował(a) się Pan(i) na nią?	N=716
Moja sytuacja osobista nie pozwala na to – mam słabe zdrowie, jestem już na to za stary(a)	44%
Nie mam pieniędzy, kapitału potrzebnego do rozpoczęcia działalności gospodarczej	35%
Zbyt duże jest ryzyko, że interes się nie uda	19%
Nie poradził(a)bym sobie z prowadzeniem firmy – nie jestem na tyle operatywny(a) i przedsiębiorczy(a)	16%
Nie mam pomysłu na własny interes, nie wiem, czym miał(a)bym się zająć	15%
Prowadzenie własnej firmy to zbyt duży stres i odpowiedzialność	13%
Jestem zadowolony(a) ze swojej pracy	11%
Zbyt wiele jest formalności związanych z założeniem i prowadzeniem własnej firmy	8%
Nie ma obecnie w Polsce dobrych warunków do prowadzenia działalności gospodarczej	6%
Nie mam czasu na prowadzenie firmy ze względu na inne obowiązki	4%
Z innych powodów	7%
Trudno powiedzieć	1%

Procenty nie sumują się do 100, ponieważ badani mogli wskazać więcej niż jeden powód

Badani, którzy nie biorą pod uwagę możliwości rozpoczęcia samodzielnej działalności gospodarczej, najczęściej twierdzą, że się do tego po prostu nie nadają – z powodu wieku lub zdrowia czy też cech osobowościowych, niskiej samooceny albo niechęci do ponoszenia ryzyka, braku przedsiębiorczości i operatywności, lęku przed odpowiedzialnością.

Często wskazywaną przeszkodą jest również brak kapitału założycielskiego. Natomiast takie utrudnienia, jak zbyt wiele formalności związanych z założeniem i prowadzeniem własnej firmy czy też ogólnie brak w Polsce dobrych warunków do takiej działalności wskazywała mniej niż jedna dziesiąta badanych.

O atrakcyjności działalności biznesowej wiele mówi postrzeganie motywów jej podejmowania.

Procenty nie sumują się do 100, ponieważ badani mogli wskazać dwie odpowiedzi

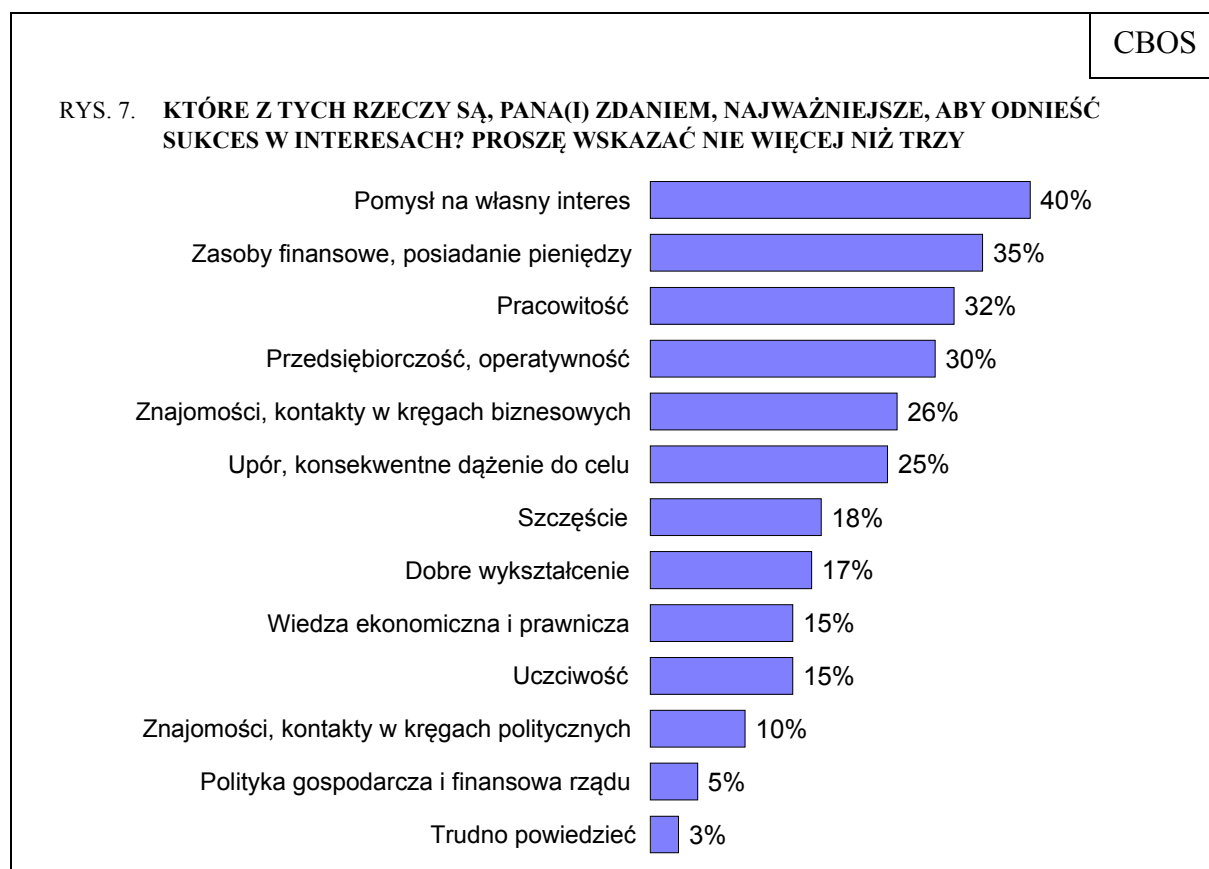
Najczęściej wskazywanym powodem podejmowania działalności biznesowej jest potrzeba niezależności, dopiero na drugim miejscu lokuje się motywacja materialna, chęć dorobienia się, a na trzecim – konieczność życiowa. Co piąty badany wskazuje na motywację, którą można by nazwać psychologiczną – chęć sprawdzenia się w biznesie, spróbowania swoich sił na tym polu. Nieliczni są przekonani, że decydujący jest czynnik altruistyczny – chęć zrobienia czegoś pożytecznego dla innych lub też chęć wyróżnienia się w społeczeństwie.

Wskazywanie potrzeby niezależności jako motywu podejmowania działalności biznesowej, jak również (choć rzadziej) chęci „sprawdzenia się” uwarunkowane jest przede wszystkim dwoma czynnikami: wiekiem i wykształceniem. Im starsi są badani, tym rzadziej podkreślają te motywy. Na potrzebę niezależności wskazuje trzy czwarte respondentów poniżej 35 roku życia, a tylko niespełna połowa najstarszych – mających 65 lat i więcej. Jednocześnie im wyższy poziom wykształcenia, tym częściej potrzeba niezależności oraz chęci „sprawdzenia się” deklarowane są jako przyczyny decyzji o założeniu własnej firmy. Ponadto potrzeba niezależności wskazywana jest częściej przez ludność wielkomiejską niż mieszkańców małych miast.

Trzeba zaznaczyć, że różnice wskazań na motywy materialne przy podejmowaniu działalności biznesowej są między osobami młodymi i starszymi oraz mniej lub bardziej wykształconymi stosunkowo niewielkie.

CZYNNIKI SUKCESU W BIZNESIE

Zdaniem Polaków, aby odnieść sukces w biznesie, trzeba mieć przede wszystkim pomysł. Niezbędne jest również posiadanie zasobów pieniężnych, ale bardzo ważne są też takie cechy osobiste, jak pracowitość i operatywność. Nie bez znaczenia są znajomości i kontakty w kręgach biznesowych, a także upór, konsekwencja w dążeniu do celu. Dopiero w dalszej kolejności wskazywano szczęście, dobre wykształcenie, wiedzę i uczciwość. Stosunkowo mniejszą wagę badani przywiązują do znajomości i kontaktów w kręgach politycznych, a tylko co dwudziesty wymienia w tym kontekście politykę gospodarczą i finansową rządu.

Pomysł na własny interes oraz upór i konsekwencja w dążeniu do celu wymieniane są tym częściej, im młodszy są badani. Wskazywaniu pomysłu, przedsiębiorczości, operatywności oraz uporu i konsekwencji sprzyja wykształcenie. Im ono wyższe, tym częściej czynniki te są uważane za najważniejsze, aby odnieść sukces w biznesie.

Co mówią na ten temat pracujący na własny rachunek, czyli ci, którzy sami zajmują się biznesem? Najczęściej wskazują na pracowitość (55%), a następnie – upór i konsekwencję w dążeniu do celu (48% – prawie dwukrotnie częściej niż przeciętnie wśród ogółu badanych!) oraz pomysł (47%). Czwartym czynnikiem sukcesu jest – zdaniem respondentów pracujących na własny rachunek – przedsiębiorczość, operatywność (39%), a piątym – znajomości i kontakty w kręgach biznesowych (30%). Dopiero na szóstym miejscu znalazły się zasoby finansowe (20%). Pracujący na własny rachunek wymieniają zasoby finansowe jako czynnik najważniejszy dla osiągnięcia sukcesu niewiele częściej niż szczęście (17%) czy uczciwość (15%). Te dwa ostatnie czynniki, podobnie jak politykę rządu (6%), badani pracujący na własny rachunek wymieniają równie często jak ogół ankietowanych, natomiast rzadziej – znajomości i kontakty w kręgach politycznych (6%), a już zdecydowanie najrzadziej – wiedzę ekonomiczną i prawniczą (5%) oraz dobre wykształcenie (1% !), patrz tabele aneksowe.

Wśród Polaków przeważa przekonanie, że obecnie w Polsce są raczej dobre warunki do rozwoju przedsiębiorczości. Na uwagę zasługuje to, że wśród osób, które prowadzą działalność gospodarczą na własny rachunek, pozytywne oceny warunków rozwoju przedsiębiorczości są częstsze niż przeciętnie wśród ogółu badanych.

Prowadzenie własnej firmy jest najbardziej atrakcyjną drogą zawodową dla co najmniej połowy ludzi młodych i w średnim wieku. Dla osób po pięćdziesiątym roku życia na ogół bardziej atrakcyjna jest praca w państwowym zakładzie pracy. Niemal co drugi badany uważa, że ma odpowiednie predyspozycje, aby prowadzić samodzielną działalność gospodarczą, jednak o założeniu w przyszłości własnej firmy myśli o ponad połowę mniejsza grupa.

Zbyt duże koszty pracy, zbyt wysokie podatki od dochodów dla firm oraz zbyt dużo regulacji, takich jak konieczność uzyskiwania różnego rodzaju koncesji i zezwoleń, to w świadomości społecznej główne problemy, z jakimi mają do czynienia przedsiębiorcy. Wyniki badania świadczą też o tym, że rozpowszechnione w społeczeństwie stereotypy na temat trudności, z jakimi spotykają się osoby prowadzące samodzielną działalność gospodarczą, nie zawsze odpowiadają rzeczywistym problemom przedsiębiorców. Do spraw, którym opinia publiczna przydaje znaczenie większe, niż jest ono postrzegane przez samych zainteresowanych, należy np. konkurencja firm zagranicznych. Z kolei koszty pracy, zaległości płatnicze ze strony kontrahentów, trudności z uzyskaniem kredytu i zbyt duże jego koszty oraz korupcja to problemy dotkliwe dla przedsiębiorców, a niedostrzegane przez szersze kręgi społeczne.

Opracował
Michał STRZESZEWSKI